

## ALPINII ROMÂNI DIN ITALIA PE FRONTURILE REÎNTREGIRII

Încă de la izbucnirea Primului Război Mondial și manifestarea dorinței de eliberare a popoarelor supuse de Austro-Ungaria, conducătorii și animatorii mișcărilor naționale și-au pus problema rezistenței armate<sup>1</sup>. Un moment important în realizarea acestei idei a fost congresul naționalităților subjugate din Imperiul Habsburgic, desfășurat la Roma între 8—11 aprilie 1918, unde delegația română a fost compusă din G. G. Mironescu, D. Drăghicescu, dr. N. Lupu, S. Mândrescu și D. Luca<sup>2</sup>.

Imediat după congresul amintit, delegația română și, ulterior, câțiva luptători de marcă pentru cauza românească, precum Vasile Lucaciu, Octavian Goga, Nicolae Titulescu, generalul Constantin Dragu, colonelul Ion B. Florescu (acesta de la Legația Română din Italia), și alții au întreprins vizite în lagărele de prizonieri în care se aflau 108 ofițeri și 26 aspiranți, răspândiți în 23 de campusuri de internare, și 17.380 soldați, cazarmați în alte 23 de campusuri. Aceste tabere de cazare, aflate în subordinea și administrarea corpurilor de armată, erau foarte răspândite și creau mari dificultăți celor ce și-au propus re-mobilizarea prizonierilor în unități combatante. George G. Mironescu a reușit o primă concentrare a prizonierilor la Cassino — în apropierea celebrei mânăstiri de pe Monte Cassino — unde a făcut o vizită la 18 aprilie. Primirea lui a fost mai mult decât entuziastă și s-a înregistrat primul succes<sup>3</sup>. Un mare sprijin a primit, ulterior, din partea ofițerilor convertiți la ideea înrolării voluntare în Armata Italiană<sup>4</sup>.

Următoarea vizită, G. G. Mironescu a desfășurat-o la 21 aprilie, la Camaldoli, lângă Genova, unde a găsit mai mulți sublocotenenți rezervați și câțiva „gradați“ (aspiranți de ofițeri), între care și Romul Hossu, fiul memorandistului Nicolae Hossu din Răstoci (jud. Solnoc — Dăbâca). Apoi, a obținut acceptul pentru înrolarea în Armata Italiană de la câțiva ofițeri originari din Banat, Bihor și, cei mai mulți, din Bucovina. Disponibilitatea de luptă a prizonierilor fiind excelentă, G. G. Mironescu a primit de la Ministerul de Război permisiunea concentrării ofițerilor și aspiranților la Cittaducale. Cu soldații a mers mult mai greu, deoarece erau răspândiți la munci agricole<sup>5</sup>.

La 27 iunie, un grup de ofițeri și un subofițer de la Cittaducale s-au prezentat la Cavarzere, pentru a fi încadrați în ștatul primei subunități.

<sup>1</sup> E. Bufnea, *Voluntarii români din Siberia*, Brașov, 1928, p. 7.

<sup>2</sup> St. Pascu, *Unirea Transilvaniei cu România. 1 decembrie 1918*, ed. a II-a, București, 1972, p. 631—634.

<sup>3</sup> G. G. Mironescu, *Din pribegie*, în „Convorbiri literare“, București, an. 60, mai—august 1927, vol. 59—60, p. 64—77.

<sup>4</sup> O. D. Suciuc, *Legiunea Română din Italia*, memorii, la Arh. Naț. Zalău; Declarația lui Gavrilă Dolha, la autor; Declarația lui Traian Hossu din Răstoci, la autor.

<sup>5</sup> G. G. Mironescu, *op. cit.*

Comandantul companiei a fost numit locotenentul Emilian Piso, fost avocat în Târgu-Lăpuș. Între ofițerii admiși s-au aflat, locotenenții Romul Hossu și Haisa, sublocotenentul Cozmiac din Cernăuți și alții. Soldații, care și-au dat acordul pentru voluntariat pe baza unui angajament individual scris, au venit din lagărele de la Fonte d'Amore, Sulmona, Bologna și Verona<sup>6</sup>. Astfel s-a putut întregi *Compania I Alpină* (vânători de munte) română, formată din 3 plutoane, grupa „comandă” și grupa „mitraliere”. Uniforma era specifică, pentru ofițeri — vestoane cu gulere răsfrânte, petlițe și cămăși negre, pălărie cu steaua regală de Savoia și pană de cocș de munte; soldații — vestoane cu gulere simple închise, petlițe cu tricolorul românesc, pălărie vânătoarească fără steaua de Savoia. În dotare, au primit carabine și mitraliere, grenade ofensive și pumnale (stilete)<sup>7</sup>.

La o lună de zile de la constituire, la 26 iulie 1918, *Compania I Alpină* a primit drapelul italian de luptă la Ponte di Brenta, lângă Padova, din mâna comandantului Armatei a 8-a Italiene, generalul Armando Diaz<sup>8</sup>. Subunitatea a fost încadrată la „Grupul de Asalt” al armatei amintite, sub comanda generalului Ferigo<sup>9</sup>.

Foarte curând, s-au constituit încă trei companii de voluntari. Toate au intrat în foc în zilele de 23 și 24 octombrie 1918, pe frontul de Nord, pe sectorul Nervesa — Ponte di Piave<sup>10</sup>. Alpinii români s-au remarcat în mod deosebit în bătălia de la Vittorio Veneto, mulți căzând eroic în luptă. Compania I a fost citată pe ordinul de zi al armatei italiene, iar comandantul său, Emilian Piso, a fost avansat căpitan, la fel subordonatul său, Romul Hossu etc. Ca și alți ofițeri, aceștia au fost decorați, din ordinul regelui Victor Emmanuel, și ceremonia desfășurându-se la 6 ianuarie 1919, în Piața Siena din Roma. Ei au primit medalia „Valoarea Militară” — cea mai înaltă distincție de război italiană<sup>11</sup>. Soldatului Gavrilă Dolha, originar din Răstoci, i s-a înmănat medalia „Societății «Dante Alighieri» pentru vitejii străini”. Acesta l-a însoțit pe consăteanul său, ofițerul Romul Hossu (care acasă era ajutor de notar), în acțiuni de propagandă prin lagăre și chiar la inamic. Noaptea, ei au cutreierat linia frontului de pe Piave și au solicitat românilor de peste fluviu să dezerteze la italieni, să nu mai lupte pentru interesele asupritorilor lor<sup>12</sup>.

La 4 noiembrie 1918, Armata Austro-Ungară s-a recunoscut înfrântă și-a semnat armistițiul de la Padova, la 11 noiembrie, a avut loc armistițiul general dintre „Antantă” și „Puterile Centrale” și au început tra-

<sup>6</sup> *Idem*; și Șt. Merlaș, *Amintiri despre Compania I-a a Legiunii Române din Italia (anii 1918—1919)*, p. 6—7, memorii, la Arh. Naț. Zalău; Declarația lui Gavrilă Dolha; Declarația lui Traian Hossu.

<sup>7</sup> Șt. Merlaș, *op. cit.*; V. Pricop și colab., *Epopeea vânătorilor de munte din Armata Română*, Edit. Militară, București, 1992, p. 44.

<sup>8</sup> O. D. Suciș, *op. cit.*; Registrul istoric al Batalionului 7 Vânători de Munte, în Arhivele Ministerului Apărării Naționale, cf. V. Pricop, *op. cit.*, p. 43.

<sup>9</sup> Șt. Merlaș, *op. cit.*; G. G. Mironescu, *op. cit.*

<sup>10</sup> V. Pricop și col., *op. cit.*; Șt. Merlaș, *op. cit.*

<sup>11</sup> Șt. Merlaș, *op. cit.*, în anexă: „Ordinul permanent” nr. 16.; Declarația lui Gavrilă Dolha.

<sup>12</sup> Declarația lui Gavrilă Dolha.

tativele de pace<sup>13</sup>. Subunitățile românești au fost retrase de pe front, în baza unui decret din 15 octombrie 1918, pentru a fi regrupate în „*Legiunea Română*” și trimise în țară<sup>14</sup>. La 14/27 noiembrie, 4 companii și un pluton comandat de sublocotenentul Lecoșeanu au format „*Batalionul I Alpin Ardelean*” (Român“, pus sub comanda maiorului Martignago și încadrat în „*Regimentul 2 „Cloșca*”<sup>15</sup>. Aflat încă în Italia, părintele Vasile Lucaciu a oficiat, la 6 ianuarie 1919, sfântirea drapelului românesc de luptă al regimentului amintit, iar ofițerii și soldații au depus jurământul de credință față de România<sup>16</sup>.

Dezertările și tendința românilor de-a se înrola în armatele naționale sau ale „Antenei” a stârnit reacția violentă a autorităților austro-ungare. O parte din unitățile cu preponderență românească au fost scoase de pe frontul italian și trimise în Germania<sup>17</sup>. Prizonierii încadrați în Armata Italiană și, apoi, trecuți în cea română au fost puși sub urmărire penală. Dintr-un ordin strict secret de cercetare a celor care urmau să se întoarcă acasă, reiese că dezertorul Dumitru Cernescu, considerat fugăr în Italia, bănuț de-a fi trecut în Rusia și România, a fost acuzat de înaltă trădare; aspirantul de ofițer Romul Hossu, din Regimentul 63, învinuit de corespondență de înaltă trădare și de angajare în Armata Română, a fost dat în urmărire Tribunalului Militar Cezaro-Crăiesc din Sibiu; soldatul Gabirel (Gavril) Colia, din Regimentul 51, originar din Mănășturul Clujului, considerat dezertor la inamic, a fost pus sub observația Tribunalului Diviziei 57 Infanterie; locotenentul Ioan Râșcă, din Regimentul 31 Infanterie, student recrutat din Ocna Mureș, a fost urmărit ca dezertor, intrat în serviciul Armatei Române<sup>18</sup>.

Din clipa depunerii jurământului, unitățile constituite din foștii prizonieri s-au considerat parte a Armatei Române și s-au pregătit de plecare în patrie. La 2/15 martie 1919, „*Regimentul 2 „Cloșca*”, în componența căruia intrase, „*Batalionul Alpin Ardelean*” de sub comanda maiorului Emilian Piso, s-a îmbarcat la Taranto. A sosit la Constanța la 10/23 martie 1919. Fără răgaz, el a fost trimis pe frontul din Transilvania, stabilindui-se garnizoana provizorie la Sibiu. Avea în componență 3 companii, o secție de mitraliere și o companie-depozit<sup>19</sup>.

Cea dintâi misiune a alpinilor ardeleni s-a desfășurat, începând de la 1/14 aprilie, în zona Odorheiului Secuiesc, unde acțiunile de diversiune și sabotaj dirijate de la Budapesta se țineau lanț. Unitatea a executat, toată luna aprilie, misiuni de menținere a ordinii și de dezarmare a grupurilor teroriste<sup>20</sup>.

Etapa următoare s-a consumat la Zalău, imediat după mutarea liniei frontului spre Tisa. Din informațiile depozitate în Arhiva Ministerului

<sup>13</sup> O. D. Suci, *op. cit.*

<sup>14</sup> *Idem.*; și V. Pricop, *op. cit.*, p. 44.

<sup>15</sup> V. Procop, *op. cit.*, p. 43, 44.

<sup>16</sup> O. D. Suci, *op. cit.*

<sup>17</sup> Declarația lui Gheorghe Dolha din Răstoci, participant la campania din Italia, la autor.

<sup>18</sup> I. Penea, *Ecouri ale actului unirii în presa vieneză*, în „Acta Musei Porolissensis”, II, 1978, anexă, p. 247.

<sup>19</sup> V. Pricop, *op. cit.*, p. 43; Declarația lui Gavrilă Dolha.

<sup>20</sup> *Idem.*, p. 43—44.

Apărării Naționale, reiese că în lunile februarie—aprilie 1919, Zalăul a fost centrul dezmațului șovin, susținut de armata bolșevică maghiară. Erau de așteptat noi acțiuni de diversiune. Alpinii au executat serviciul de pază la obiective. Acum, prin Ordinul nr. 2210 al Marelui Cartier General, din 9 mai 1919, unitatea a primit numele „*Batalionul 17 Vânători de Munte*“ și i s-a stabilit reședința definitivă în Zalău.

Ultima misiune de război a alpinilor s-a consumat în Ungaria. La 30 august 1919, efectivele s-au deplasat la Debrețin. De aici, au fost dirijate formațiuni de menținere a ordinii în spatele armatei române de operații, în județele Szabolcs, Csongrád, Szolnok și Békes. Epopeea alpinilor ardeleni luptători pentru România Mare s-a încheiat la 17 septembrie 1919. Concentrați la Zalău, veteranii unei campanii de 5 ani de război au fost demobilizați, locul lor fiind luat de tinerii recrutați prin ordinul Consiliului Dirigent semnat de Iuliu Maniu. Unitatea a intrat în structurile de pace ale Diviziei 17 Infanterie, din Corpul 6 Armată din Cluj. Căpitanul Romul Hossu și alți luptători din Italia au rămas în țară. Dar bravul lor comandant, maiorul Emilian Piso, a predat comanda (încă de la 7 septembrie 1919) locotenent-colonelului Grigore Radian și a trecut în rezervă.

Spiritul combatic și patriotic al alpinilor români din Italia a fost continuat. Odată cu crearea „*Corpului de Munte al Armatei Române*“, în 1923, unitatea din Zalău a primit numele de „*Batalionul 7 Vânători de Munte «Ion Buteanu»*“ și pusă în subordinea „*Grupului 4 de Vânători de Munte*“ din Bistrița<sup>23</sup>, cu care a luptat pentru eliberarea Bucovinei, în cruciada împotriva bolșevismului, până în Ingușetia. A făcut, apoi, campania din Vest. Memoria locală a reținut că din vechiul efectiv plecat din garnizoană, s-au mai întors, în 1945, doar 5 luptători.

VALER HOSSU

## ROMANIAN RANGERS IN ITALY ON THE COMPLETION FRONT

### Summary

The present study approaches the contribution of the Romanian officers and privates enrolled in the Austria-Hungarian empire who were taken prisoners in Italy, to the liberation of their territories and to the making of the 1918 Great Union. Rangers battalion 1, Cloșca Volunteer Regiment had distinguished itself within the assault group of the Eighth Italian Army on the battlefield of Piave, especially in the battle of Vittoria Veneto speeding up the peace process between the Antanta and the Central Powers. Rangers battalion 1 came to the country and received the Zalău garrison as residency. The first part of the year 1918 it participated along with the entire Romanian Army to the strengthening of the Romanian Official Administration in Transylvania and to the defeat of the threatening Bolshevik movement in Hungary.

<sup>21</sup> *Ibidem.*

<sup>22</sup> *Ibid.*, p. 44.

<sup>23</sup> *Ibid.*, p. 47; D. Teodorescu, *Memorii de război*, Bistrița, 1997, p. 14—17.